روایت اول: روایت حلبی

سند روایت اول که هیچ مشکلی ندارد و محل اتفاق است که صحیح است.

> **محمد بن يعقوب، عن علي بن إبراهيم، عن أبيه، وعن محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد جميعا، عن ابن أبي عمير، عن حماد بن عثمان، عن الحلبي، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إنه سئل عن الأهلة فقال: هي أهلة الشهور، فإذا رأيت الهلال فصم، وإذا رأيته فأفطر. وروا المفيد في (المقنعة) عن حماد بن عثمان مثله.**

«محمد بن يعقوب، عن علي بن إبراهيم، عن أبيه، وعن محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد جميعا»؛ این جمیعا یعنی ابراهیم بن هاشم و برقی؛ به این دو میخورد. **«جميعا عن ابن أبي عمير»؛** از ابن ابی عمیر دو راوی است. **«عن حماد بن عثمان، عن الحلبي، عن أبي عبد الله عليه السلام».**

«قال: إنه سئل عن الأهلة»؛ از امام علیه‌السلام از اهله سؤال کردم. **«فقال: هي أهلة الشهور، فإذا رأيت الهلال فصم، وإذا رأيته فأفطر. وروا المفيد في (المقنعة) عن حماد بن عثمان مثله».** این مضمون نقل‌های متعدد دارد. حتی یک جای دیگر کنار حلبی، سه نفر دیگر هم جمیعا روایت کرده‌اند.

چیزی که در این حدیث مهم است، این است که چرا این سؤال را میکردند؟ یکی در آیه شریفه داریم «يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ[1]»، یکی هم در این روایت است. سؤال از چه چیزی بود؟ یعنی چه «سئل علی‌السلام عن الاهلة»؟ از ذات چیزی که سؤال نمیکنند. اگر میگویی از زید سؤال کرد، یعنی از حال و احوال او. از نسب او، او علم او. از ذات او که سؤال نمیکنند. از اهله سؤال میکنند. سائل همیشه یک مقصودی دارد که از اهله سؤال میکند. در آیه شریفه مقصود چه بوده؟ هر چه در آیه مقصود بوده، در این روایت بعد از اینکه آیه جا گرفته بود، مقصود سائل چه بوده؟ این سؤال را در قرن دوم میپرسد. بعد از اینکه یک عمر آیه شریفه را خوانده بوده، چرا دوباره از اهله سؤال میپرسد؟ در آیه شریفه قبلاً فی الجمله صحبت شده است. هر چه از زوایای بحث صحبت شود، بهتر است. آن چه که درباره آیه شریفه در روایات آمده به این صورت است: مثلاً یکی یهودی زد انصاری آمد و گفت این هلالها چیست؟ امشب باریک است، فردا ضخیمتر میشود، بعد تربیع میشود و بعد بدر میشود. «عن الاهل» یعنی اهله شهر واحد. در یک ماه ما هلالها داریم. مثل خورشید که هر روز در میآید، یک کره گرد روشن باشد، خب وقتی ماه را میبینیم یک بار نصفه است، یک بار بدر است و ... . آمد محضر حضرت و انصاری سؤال کرد و آیه نازل شد. پس روایتی که در «یسالونک عن الاهلة»، داریم یعنی اهله شهر واحد. در یک ماه، اهله داریم. بدر و تربیع اول و ثانی و ... .

23:07

خب این یک معنا است. این معنا با این روایت جور نیست. همچنین سائر روایات. در روایات اهل البیت علیهم‌السلام همانطور که در المیزان هست، ایشان می‌گویند خلاف ظاهر است. اگر هلال‌های یک ماه سؤال بپرسد، باید بگوید «یسالونک عن اله‌لال» یا «یسالونک عن القمر». نه اینکه بگوید «يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ»، این خلاف ظاهر است که اگر از باب تغلیب هم باشد به بدر هلال بگوییم. یکی از اهله چیست؟ بدر است. درحالی‌که بدر هلال نیست. فوقش هلال تا شب ششم و هفتم باشد. خیلی‌ها گفته‌اند که شب سوم و چهارم دیگر هلال نیست. لذا خیلی دور است که « يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ» یعنی بدر و تربیع و .... لذا همین را می‌گوییم که از باب تغلیب مایبتدأ به است. نمی‌خواهم بگویم که صفر است. یعنی درست است که بدر افضل از هلال است، اگر هم به افضلیت بود باید می‌گفت «یسالونک عن البدور». بدور را بر هلال غلبه بدهند. چرا گفتند «عن الاهلة»؟خب این مشکلی ندارد. اینجا افضلیت به‌خاطر مایبتدأ به است. چون اول ماه با هلال شروع می‌شود، بدر هم تابع هلال است. بعد می‌گویید «عن الاهلة». همه این‌ها توجیهاتی است که این وجه سر برسد.

از چیزهایی که عجیب به نظر می‌رسد، فرمایش مرحوم طبرسی است. ایشان اول، آیه را با اهله شهر واحد شروع می‌کنند و توضیح می‌دهند، بعد فرمودند آیه دلالت بر نفی روایات عدد دارد. زیرا اهله شهور، نفی روایات عدد می‌کند. نه اهله شهر واحد. ولی ایشان هر دو را در یک عبارت جمع کرده‌اند.

شاگرد: می‌توان تأیید این بحث باشد که می‌گفتیم ذو افراد است ای حالات ماه است. این روایت می‌تواند مؤید ذو افراد باشد.

استاد: بله، می‌تواند مؤید ذو افراد باشد، بوجه. چرا؟ همان جا عرض کردم اگر بگویند «یسالونک عن الاناسی» و بعد بگویند مقصود از اناسی در اینجا زید و عمرو و بکر نیستند، مقصود این است که طفلی چنین است، بعد در قنداق است، بعد راه می‌افتد و بعد جوان می‌شود. اناسی یعنی انسانها. خب لازمه‌اش، این است که افراد هستند؟ یعنی وقتی ما گفتیم اهله یعنی حالات یک شهر واحد برای قمر، جمع بودنش می‌تواند از باب افراد باشد و می‌تواند جمع باشد از باب احوال. منافاتی ندارد که بگوییم چون جمع است، مؤید این است که خلاصه تعددش ملاحظه شده است. تعدد احوال است ای افراد.

---

[1] البقره۱۸۹

بازبینی #1
ایجاد شده 18 مه 2026 11:03:45 توسط ... .
به روزرسانی شده 18 مه 2026 11:09:32 توسط ... .